

Šikšnosparniai – mitais ir legendomis apipinti naktiniai gyvūnai. Kadangi jie dažniausiai yra aktyvūs tamsiuoju paros metu, daugeliui žmonių šie gyvūnai atrodo paslaptingi ar net kelia tam tikrą baimę. Maitindamiesi, apsistodami poilsui ar keliaudami iš vienos vietos į kitą šikšnosparniai apsilonko įvairiose tiek žmogaus sukurtose, tiek natūraliose buveinėse – kaimuose, parkuose, miestuose, miškuose. Šie skraiduoliai yra svarbi gamtos pasaulio dalis, sanitarai, sveikos aplinkos indikatoriai, mintantys įvairiais vabzdžiais, kenkėjais. Valstybinių miškų urėdijos miškininkai kasmet girininkijose iškelia apie 100 specialių inkilų šikšnosparniams, prižiūri vietas, kuriose žiemoja šie žinduoliai ir imasi visų reikalingų priemonių, kad apsaugotų jas nuo trikdymo. Kviečiame perskaityti interviu su šikšnosparniais besidominčiu Valstybinių miškų urėdijos Gamtos apsaugos, gamtotvarkos, rekreacijos ir medžioklės skyriaus specialistu Eduardu Mickevičiumi apie Lietuvos miškuose gyvenančius šikšnosparnius.

Kiek rūšių šikšnosparnių gyvena Lietuvoje ir kurios iš jų mėgsta įsikurti miške?

Tikrai žinome, kad Lietuvoje gyvena 14 rūšių šikšnosparnių. Dar dviejų rūšių didžiojo pelėausio (*Myotis myotis*) ir didžiojo nakvišos (*Nyctalus lasiopterus*) individai Lietuvoje buvo užfiksuoti tik įvairiomis techninėmis priemonėmis – įrašius šių gyvūnų siunčiamus ultragarsinius signalus ar gavus duomenis iš kitų šalių mokslininkų prie šikšnosparnių pritvirtintų GPS-GSM siųstuvų.

Nors [daugumos Lietuvoje gyvenančių rūšių](#) šikšnosparniai gali būti sutinkami miškuose, tačiau kai kurios rūšys daug labiau nei kitos mėgsta maitintis ar slėptis miškuose. Gyventi miškuose mėgsta nakvišų (*Nyctalus*) genties šikšnosparniai, rudieji ausyliai (*Plecotus auritus*), Natererio pelėausiai (*Myotis nattereri*) bei europiniai plačiaausiai (*Barbastella barbastellus*). Pastarieji yra reta visoje Europoje saugoma rūšis.

Gal galėtumėte plačiau papasakoti apie šią rūšį?

Tai vidutinio dydžio šikšnosparniai, sveriantys nuo 6 iki 13 gramų, kurių išskleistų sparnų plotis siekia 26-29 cm. Šiltuoju metų laiku, dienomis, europiniai plačiaausiai dažniausiai slepiasi įvairiose medžių vietose: kamienų įtrūkimuose, šakų įskilimuose, bet dažniausiai – už atsilupusios medžių žievės. Temstant jie palieka savo slėptuves ir skirsdami pradeda gaudyti nedidelius naktinius drugius.

Šveicarijoje atlikti tyrimai parodė, kad tokie drugiai gali sudaryti iki 84 procentų šio šikšnosparnio mitybos raciono. Manoma, kad toks specializuotas mitybos racionas gali lemti europinių plačiaausių rūšies pažeidžiamumą ir sąlygoti jos retumą.

Rudens pabaigoje, stipriai atšalus orui, europiniai plačiausiai pradeda ieškoti vietų, kur jie galėtų įsikurti žiemai. Tinkamiausios vietos žiemos įmygiui yra įvairūs rūšiai, požeminės patalpos, seni bunkeriai. Žiemavietėje šią rūšį lengva atskirti nuo kitų šikšnosparnių rūšių dėl ausų kaušelių viršugalvyje jungiančios kaktinės raukšlės.

O kuriose Lietuvos miškuose ši rūšis gyvena? Kaip mes ją saugome?

Šiltuoju metų laiku europiniai plačiausiai mėgsta apsigyventi ąžuolynuose ar kituose brandžiuose lapuočių medynuose. Daugeliui žinoma šių šikšnosparnių pamėgta vieta yra Dūkštų ąžuolynas prie Vilniaus. Saugant europinius plačiausius, miškuose miškininkai jiems tinkamose vietose kabina specialius, šiai rūšiai slėptis pritaikytus, inkilus, ieškoma vietų, kuriose žiemoja šios rūšies šikšnosparniai, o jas atradus – imamasi priemonių apsaugoti tokias vietas nuo trikdymo.

Prieš keletą metų VMU Prienų regioninio padalinio miškuose esančiame sename bunkeryje atradau europinių plačiausių žiemavietę. Ji buvo įtraukta į Europos Sąjungos mastu saugomų NATURA 2000 teritorijų tinklą. Šiuo metu žiemavietę akylai prižiūrintis VMU Prienų regioninio padalinio gamtotvarkos specialistas Egidijus Markevičius, tad joje žiemojančių europinių plačiausių skaičius kasmet po truputį didėja.

Ar žiemojantiems šikšnosparniams gali pakenkti trikdymas?

Taip, žinoma – gali. Atskridę į rūšius ar kitas žiemojimui tinkamas patalpas, šikšnosparniai dažniausiai ieško įvairių plyšelių, sulenda į juos ir įminga. Šikšnosparniai užmiega giliu žiemos miegu, kuris moksliskai vadinamas hibernacija. Hibernacijos metu sulėtėja visi šikšnosparnių fiziologiniai procesai – širdies ritmas, kvėpavimas. Pavyzdžiui, skraidant kai kurių šikšnosparnių rūšių širdies ritmas būna 900-1000 dūžių per minutę, o hibernacijos metu jis gali sulėtėti iki 20 dūžių per minutę, kvėpavimas – iki 5 kartų per minutę. Taip pat sumažėja ir miegančių gyvūnų kūno temperatūra. Miegodami šikšnosparniai naudoja per šiltąjį metų periodą sukauptas riebalų atsargas.

Jeigu žiemavietėse šikšnosparniai yra trikdomi, pavyzdžiui, švysčiojama žibintuvėliais, bandoma šikšnosparnius imti į rankas, gyvūnai būna priversti suaktyvinti savo fiziologinius procesus ir atsibusti. Kai kurios šikšnosparnių rūšims tam, kad individas atsibustų ir galėtų skristi, reikia net 15 ar 20 minučių. Tokiam atsibudimui išeikvojama labai daug energijos, todėl trikdymas gali turėti neigiamą poveikį žiemojantiems šikšnosparniams ir jie, išeikvoję sukauptas energijos atsargas, gali žūti nesulaukę pavasario.

Artėja inkilų kėlimo šventė „Paukščiai grįžta namo“. Ar šiais metais miškininkai

kels inkilus ne tik paukščiams, bet ir šikšnosparniams?

Taip, kaip ir kasmet VMU regioniniuose padaliniuose dirbantys miškininkai kels inkilus šikšnosparniams. Girininkijose numatoma iškelti iki 100 inkilų, skirtų šiems įdomiems gyvūnams.

Kuo skiriasi inkilai paukščiams nuo inkilų šikšnosparniams? Ar lengva pasigaminti inkilą šikšnosparniams?

Pagrindinis skirtumas – šikšnosparnių inkilai neturi apvalios landos priekinėje inkilo sienelėje. Standartinių šikšnosparniams skirtų inkilų anga yra inkilo apačioje. Standartinį inkilą šikšnosparniams pasigaminti yra tikrai lengva, o kartu ir ekonomiška. Tam užtenka vienos 1,4 m ilgio, 15 cm pločio ir 2,5 cm storio lentos ir keleto vinių. Šiuose inkiluose dažniausiai apsigyvena šikšniukų genties (*Pipistrellus*) šikšnosparniai (Lietuvoje gyvena trys šios genties šikšnosparnių rūšys). Inkile gali įsikurti net apie 70 šių mažų, vos nuo 4 iki 11 gramų sveriančių, šikšnosparnių! Standartiniuose inkiluose dažnai apsigyvena ir kita, miškuose neretai aptinkama šikšnosparnių rūšis – rudieji ausyliai. Kaip jau minėjau, europiniam plačiaausiui taip pat gaminami ir keliami specialūs – vadinamieji plyšinio tipo inkilai. Jie yra ilgesni, turi keletą siaurų kamerų ir imituoja atplyšusią medžio žievę.

Ką dar įdomaus galėtumėte papasakoti kitus miškų buveines mėgstančius šikšnosparnius - ruduosius ausylius, nakvišas?

Rudieji ausyliai pasižymi išskirtine išvaizda – jie turi labai ilgą, beveik kūno ilgio ausį! Rudieji ausyliai skleidžia labai tylų ultragarsinį signalą, todėl net šiuolaikinėmis techninėmis priemonėmis juos aptikti yra gana sunku. Medžiodami grobį (dažniausiai naktinius drugius) jie lėtai sklendžia aplink medžių šakas ar net palei žemę. Šie šikšnosparniai sugeba gaudyti ne tik ore skrendančius drugius, bet moka ir „nurinkti“ ant lapų tupinčius vabzdžius ar vorus. Žiemojančius juos galima surasti net mažuose prie sodybų esančiuose rūseliuose, kuriose žmonės žiemos metu laiko bulves ar kitus maisto produktus, kuriems reikia vėsios patalpos.

Nakvišų genties šikšnosparniai nemėgsta naudotis inkilais, tačiau labai mėgsta medžių dreves ir uoksus. Rudenį įdomu stebėti nakvišų patinų elgseną, kai, tupėdami drevėse, jie skleidžia specifinius garsus (jautresnę klausą turintys ar jaunesni žmonės juos gali girdėti be specialios įrangos pagalbos), viliodami į jas pateles poravimuisi.

Interviu parengė Iveta Janušauskaitė

